

UCHWAŁA NR XXVI/633/26
SEJMIKU WOJEWÓDZTWA WIELKOPOLSKIEGO

z dnia 22 czerwca 2026 r.

**w sprawie podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości oraz utworzenia instytucji kultury
pod nazwą Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu**

Na podstawie art. 18 pkt 19 lit. f ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz.U. z 2026 r., poz. 720) oraz art. 20 ust. 2 i 3 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (Dz.U. z 2026 r., poz. 457), w związku z art. 4 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r., poz. 385) oraz w związku z § 1 ust. 1 pkt 2 uchwały nr IV/83/24 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 15 lipca 2024 r. w sprawie zamiaru i przyczyn podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, Sejmik Województwa Wielkopolskiego uchwala, co następuje:

§ 1.

Z dniem 1 stycznia 2027 r. dokonuje się podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości – samorządowej instytucji kultury, prowadzonej jako wspólna instytucja kultury przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz Województwo Wielkopolskie, wpisanej do prowadzonego przez Województwo rejestru instytucji kultury pod numerem RIK-27, poprzez wyłączenie z tej instytucji dwóch wyodrębnionych jednostek, stanowiących jej oddziały, tj. Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia, w celu utworzenia nowej instytucji kultury, w oparciu o pracowników i mienie obu wyłączonych jednostek, pod nazwą Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu, dla której organizatorem będzie Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

§ 2.

1. Siedzibą Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu jest Poznań.

2. Przedmiotem działalności Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu jest gromadzenie, przechowywanie, konserwacja, naukowe opracowywanie, upowszechnianie, popularyzowanie i udostępnianie zbiorów o historii wojskowości i uzbrojenia na terenie Wielkopolski i Polski, w szczególności o historii Twierdzy Poznań (Festung Posen), zbiorów dotyczących fortyfikacyjnego dziedzictwa miasta Poznania i okolic, walk o Poznań w 1945 r., dziejów jednostek wojskowych Armii „Poznań” i szlaku bojowego tej armii we wrześniu 1939 r., ze szczególnym uwzględnieniem bitwy nad Bzurą oraz późniejszych losów żołnierzy i oficerów (obozy jenieckie), a także zbiorów o tematyce wojskowej, militarnej i społecznej, obejmującej okres od II połowy XIX w. do czasów współczesnych.

§ 3.

Statut Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu zostanie nadany w drodze odrębnej uchwały, po dokonaniu uzgodnienia z Ministrem Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

§ 4.

1. Wielkopolskie Muzeum Niepodległości przeniesie nieodpłatnie na rzecz Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu, zgodnie z zasadami przyjętymi w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz.U. z 2026 r., poz. 522), według stanu wykazanego w inwentaryzacji, która zostanie sporządzona na dzień 31 grudnia 2026 r.:

- 1) zobowiązania i wierzytelności,
- 2) wartości niematerialne i prawne oraz składniki mienia ruchomego związane z działalnością Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia.

2. Muzealia ewidencjonowane w ramach ewidencji właściwych dla Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia stanowiąc będą przedmiot depozytu złożonego przez Wielkopolskie Muzeum Niepodległości do Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu, do czasu uzyskania pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego na przekazanie tych muzealiów, zgodnie z zasadami przyjętymi w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (Dz.U. z 2022 r., poz. 385).

§ 5.

Pracownicy Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości zatrudnieni w oddziałach – Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia z dniem 1 stycznia 2027 r. staną się pracownikami nowej instytucji kultury pod nazwą Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu na podstawie art. 23¹ ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy (Dz.U. z 2025 r., poz. 277 ze zm.).

§ 6.

Wykonanie uchwały powierza się Zarządowi Województwa Wielkopolskiego.

§ 7.

Uchwała wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2027 r. i podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Wielkopolskiego.

Przewodnicząca Sejmiku
Województwa
Wielkopolskiego

Tatiana Sokołowska

Uzasadnienie do uchwały nr XXVI/633/26
Sejmiku Województwa Wielkopolskiego
z dnia 22 czerwca 2026 r.

Zgodnie z treścią art. 18 ustawy z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej organizator może dokonać połączenia instytucji kultury, w tym instytucji kultury prowadzących działalność w różnych formach, lub podziału instytucji kultury. Ponadto treść art. 20 ust. 2 wyżej wymienionej ustawy przewiduje, że podział instytucji kultury może również polegać na wyłączeniu z instytucji kultury wyodrębnionej jednostki lub jednostek organizacyjnych w celu włączenia ich do innej instytucji kultury lub utworzenia nowej instytucji kultury w oparciu o pracowników i mienie tej jednostki lub jednostek. Wówczas zasady przekazania składników majątkowych ujętych w bilansie wyłączonych jednostek określa organizator.

Sejmik Województwa Wielkopolskiego 15 lipca 2024 r. podjął uchwałę nr IV/83/24 w sprawie zamiaru i przyczyn podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości. Stosownie do treści § 2 tej uchwały, niezwłocznie po jej podjęciu (w trzecim tygodniu lipca 2024 r.) informacja o zamiarze i przyczynach podziału została podana do publicznej wiadomości. Pierwsze decyzje dotyczące zmiany struktury Muzeum, polegające na wyłączeniu z tej instytucji kultury oddziału pn. Muzeum Martyrologii Wielkopolan – Fort VII, celem włączenia tej jednostki do Muzeum Martyrologicznego w Żabikowie, weszły w życie z dniem 1 stycznia 2025 r. Następnie, z dniem 1 stycznia 2026 r. dokonano wyłączenia kolejnego oddziału i – w oparciu o pracowników i mienie wyłączonej jednostki – utworzono nową instytucję kultury pod nazwą Muzeum Powstania Poznańskiego – Czerwiec 1956 w Poznaniu. Z dniem 16 kwietnia 2026 r. instytucja ta – stosownie do jej tematyki i zgodnie z oczekiwaniami społecznymi – została przekazana Miastu Poznań.

W treści § 1 ust. 1 pkt 2 wyżej wymienionej uchwały, jako jedno z trzech zamierzonych działań, wskazano wyłączenie z Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości dwóch oddziałów: Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia, celem utworzenia nowej instytucji kultury pn. Muzeum Armii „Poznań” i Uzbrojenia, dla której organizatorem będzie Samorząd Województwa Wielkopolskiego.

Jako przesłanki przemawiające za połączeniem tych dwóch, zlokalizowanych na terenie poznańskiej Cytadeli oddziałów, traktujących o historii okresu II Wojny Światowej, a co za tym idzie – na co dzień ściśle ze sobą współpracujących, wskazano względy związane z koniecznością racjonalnego zarządzania zasobami ludzkimi i gospodarowania środkami publicznymi, jak również z kumulującymi się wyzwaniami remontowo-inwestycyjnymi. Funkcjonowanie w ramach jednej, niezależnej instytucji kultury pozwoli na bardziej efektywne prowadzenie działalności merytorycznej oraz skuteczniejszą realizację potrzeb obu tych jednostek, w tym również pozyskiwanie środków zewnętrznych.

Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia znajdują się na terenie dawnego Fortu Winiary, wzniesionego przez Niemców w latach 1828-1842. Fort znajdował się na górującym nad miastem Wzgórzem Winiarskim i stanowił najważniejszy obiekt, wchodzący w skład twierdzy poligonalnej otaczającej Poznań.

W czasie I wojny światowej Poznań leżał poza obszarem działań wojennych, a Cytadela pełniła rolę zaplecza. Została opanowana przez powstańców wielkopolskich 29 grudnia 1918 r. W okresie międzywojennym stacjonowały tu jednostki Wojska Polskiego. W 1939 r. część z nich znalazła się w składzie Armii „Poznań”. Po zajęciu Poznania przez Niemców 10 września 1939 r. więziono tu jeńców polskich, a później także alianckich. Chrząst bojowy Cytadela przeszła zimą 1945 r. – 23 lutego została zdobyta przez Armię Czerwoną.

W latach 1950-1958 pozyskiwano z tego terenu cegły na budowę osiedli mieszkaniowych w Poznaniu i odbudowę Warszawy. Fort Winiary przetrwał do lat 60. XX wieku, kiedy to rozebrano pozostałości budowli fortecznych i utworzono 100-hektarowy park.

Obecne Muzeum Uzbrojenia zostało otwarte 9 maja 1965 r. pod nazwą Muzeum Militarium, jako jednostka podlegająca organizacyjnie Muzeum Narodowemu w Poznaniu. Nazwa placówki bardzo szybko została zmieniona na Muzeum Wyzwolenia Miasta Poznania, która to nazwa lepiej wpisywała się w ówczesną narrację, politykę historyczną oraz krajobraz parku o podanej wcześniej nazwie. Muzeum stało się oddziałem Muzeum Historii Ruchu Robotniczego im. Marcina Kasprzaka w Poznaniu, które po wielu przekształceniach dziś funkcjonuje jako Wielkopolskie Muzeum Niepodległości. Obecnie obowiązująca nazwa oddziału – Muzeum Uzbrojenia funkcjonuje od lat 90. XX w. Jednostka ma ekspozycje wewnętrzną oraz zewnętrzną. Wystawa wewnętrzna mieści się w schronie dawnego Wydzielonego Laboratorium. W oryginalnie zachowanym wnętrzu znajduje się ekspozycja militariów, dokumentów i zdjęć z okresu II wojny światowej, walk o Poznań w styczniu i lutym 1945 r., w tym pozostałych po biorących w nich udział Poznaniaków, tzw. cytafelowców. Szczególnie wyróżnia się prezentacja różnego typu uzbrojenia używanego w czasie walk o Poznań przez obie strony konfliktu. Największą atrakcją stanowi jednak plenerowy park sprzętu wojskowego. Zgromadzono tu czołgi, samoloty, śmigłowce, kolekcje pojazdów pancernych, artylerii polowej, przeciwlotniczej i przeciwpancernej, sprzęt radiolokacyjny, lotniczy, drogowo-przeprawowy oraz służb kwatermistrzowskich.

Muzeum Armii „Poznań” znajduje się w korytarzu kazamatowym, obecnie zwanym „Małą Służą”, który ocalał po walkach w lutym 1945 r. Ekspozycja stała Muzeum przedstawia szlak bojowy Armii „Poznań”, którego zwieńczeniem była bitwa nad Bzurą. Nie odmieniła ona losów wojny, ale zapisała się jako największa i najkrwawsza bitwa Września 1939 r. W 1974 r., z inicjatywy środowisk kombatanckich, na murze przeciwskarpy odsłonięto pierwszą z czternastu tablic upamiętniających poszczególne jednostki i formacje Armii „Poznań”, natomiast 31 sierpnia 1982 r. we wnętrzu korytarza kazamatowego otwarto ekspozycję stałą Muzeum Armii „Poznań”. Muzeum gromadzi eksponaty związane z historią Wojska Polskiego okresu międzywojennego, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek wielkopolskich. W swoich zbiorach posiada materiały ikonograficzne, dokumenty, sztandary, broń, umundurowanie oraz wiele innych pamiątek historycznych. Muzeum posiada też w swoich zbiorach obszerną kolekcję zdjęć ukazujących życie codzienne i służbę w jednostkach wojskowych stacjonujących na terenie Okręgu Korpusu nr VII.

Oba te muzea mają charakter militarny, są związane z historią II wojny światowej. Zlokalizowane są po sąsiedzku, a co za tym idzie – mają tę samą, bardzo liczną publiczność. W ciągu roku współpracują ze sobą przy wydarzeniach i wystawach. Pracownicy wspierają się też nawzajem w codziennej pracy. Zespoły obu muzeów dzielą ze sobą pomieszczenia biurowe w tym samym budynku, znajdującym się także na Cytadeli. Administracyjne połączenie tych placówek

w ramach samodzielnej instytucji kultury pozwoli na bardziej efektywne prowadzenie ich działalności merytorycznej oraz skuteczniejszą realizację ich potrzeb i celów, w tym związanych z pozyskiwaniem środków zewnętrznych. Zakłada się, że działanie to przyczyni się do racjonalnego zarządzania zasobami ludzkimi i gospodarowania środkami publicznymi, jak również do pełniejszej realizacji kumulujących się wyzwań remontowo-inwestycyjnych każdej z tych jednostek.

W efekcie toczących się w ostatnim roku dyskusji ustalono, że nazwa nowo tworzonej instytucji kultury zaproponowana w treści uchwały nr IV/83/24 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 15 lipca 2024 r. w sprawie zamiaru i przyczyn podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości, tj. Muzeum Armii „Poznań” i Uzbrojenia, nie będzie właściwie promować zbiorów i działalności tej instytucji. Zdecydowano, że bardziej adekwatną będzie nazwa Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu, która łączy kilka aspektów: historyczny, społeczny i lokalizacyjny. Pierwotne Muzeum Militarium popadło w zapomnienie z uwagi na krótki okres obowiązywania tej nazwy. Należy jednak pamiętać, że muzealnictwo wojskowe (jako zjawisko) rozpoczęło się na terenie Cytadeli od momentu otwarcia właśnie tej placówki. Drugą placówką – Muzeum Armii „Poznań” o profilu wojskowym/żołnierskim otwarto kilkanaście lat później. Sama cytadela jest natomiast pojęciem wojskowym, związanym z fortyfikacjami i obronnością, więc w sposób czytelny akcentuje historyczny zakres działania i tematyki placówek na Cytadeli. Nawiązuje bezpośrednio do miejsca czyli Parku Cytadela, na obszarze którego znajdują się obie łączone placówki. W Poznaniu funkcjonują trzy muzea o zbliżonym, wojskowym profilu (w tym organizowane przez Ministerstwo Obrony Narodowej, oddział Muzeum Wojska Polskiego w Warszawie – Muzeum Broni Pancernej na Ławicy oraz organizowane przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, oddział Muzeum Narodowego w Poznaniu – Wielkopolskie Muzeum Wojskowe na Starym Rynku). Uwzględnienie w nazwie nowo tworzonego muzeum określenia Cytadela pozwoli gościom na intuicyjne odnalezienie się w lokalizacji. Jednocześnie nazwa odpowiada na potoczne określanie obu muzeów – zwiedzający powszechnie używają bowiem sformułowania „idziemy do muzeum na Cytadeli”. Zastosowanie nazwy Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu niewątpliwie przyczyni się do ułatwienia komunikacji instytucji z odbiorcami i podmiotami zewnętrznymi, również z zagranicy, gdyż nazwa ta jest łatwa w tłumaczeniu.

Zgodnie z art. 6 ust. 1 ustawy z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach muzeum działa na podstawie statutu nadanego przez organizatora, w uzgodnieniu z ministrem właściwym do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego. Uzgodniony z Ministrem statut Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu zostanie nadany w drodze odrębnej uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego.

W projekcie planu budżetu Województwa Wielkopolskiego na rok 2027 zaplanowane zostaną środki na finansowanie działalności Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu w rezerwie celowej.

Przeniesienie zobowiązań i wierzytelności, wartości niematerialnych i prawnych oraz składników mienia ruchomego, związanych z działalnością tworzonego muzeum nastąpi według stanu wykazanego w inwentaryzacji, która zostanie sporządzona na dzień 31 grudnia 2026 r., na podstawie porozumienia, które zostanie zawarte pomiędzy Wielkopolskim Muzeum Niepodległości a Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu.

Wydanie muzealiów ewidencjonowanych w ramach ewidencji właściwych dla Muzeum Armii „Poznań” i Muzeum Uzbrojenia nastąpi na podstawie umowy depozytu, która obowiązywać

będzie do czasu uzyskania pozwolenia ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego na przekazanie tych muzealiów, zgodnie z zasadami przyjętymi w ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach. Uzyskane pozwolenie stanowić będzie podstawę do wykreślenia przekazanych muzealiów z inwentarza Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości i wpisania ich do inwentarza Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu. Do tego czasu Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu zobowiązane będzie do dochowania najwyższej staranności przy przechowaniu wydanych w depozyt muzealiów.

Działając na podstawie Uchwały nr IX/195/25 Sejmiku Województwa Wielkopolskiego z dnia 27 stycznia 2025 r. oraz Uchwały nr 3710/2026 Zarządu Województwa Wielkopolskiego z dnia 28 maja 2026 r., wystosowano zaproszenie do organizacji pozarządowych oraz innych podmiotów prowadzących działalność pożytku publicznego, do zgłaszania uwag i propozycji do projektu Uchwały Sejmiku Województwa Wielkopolskiego w sprawie podziału Wielkopolskiego Muzeum Niepodległości oraz utworzenia instytucji kultury pod nazwą Muzeum Militarium Cytadela w Poznaniu. W wyznaczonym terminie, tj. do 8 czerwca 2026 r., nie wpłynęły żadne stanowiska wyżej wymienionych podmiotów w sprawie przedmiotowego projektu uchwały.

Uwzględniając powyższe, podjęcie niniejszej uchwały jest w pełni uzasadnione.